

УДК 902.2:070(477.41-21Бориспіль)«1945/1991»
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/3.22>

Холоденко В.В.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ВИСВІТЛЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТОРІНКАХ ВИДАНЬ БОРИСПІЛЬЩИНИ (1945–1991 РР.)

Стаття присвячена висвітленню археологічної діяльності на сторінках регіональних видань.

Метою статті є аналіз публікацій 1945–1991 рр. у регіональних виданнях Бориспільщини (Київська область), аналіз матеріалів, що засвідчують діяльність археологічних експедицій наукових установ та пересічних громадян.

У статті для вивчення історії та розвитку видань Бориспільщини використано як основні метод спостереження та описовий метод. На різних етапах дослідження послуговувалися методом функціонального аналізу для визначення тематичного навантаження періодичних видань. У процесі дослідження застосовано такі методи: метод аналізу та синтезу (на етапі поділу текстів періодичного видання Бориспільщини та групування їх за відповідними ознаками); метод квантитативного аналізу (зادля визначення частотності використання рубрик та їх різноманітних форм на газетних сторінках).

Зроблено висновок, що упродовж аналізованого періоду діяльність археологічних експедицій та інших пошукових дій висвітлювали газети Бориспільщини «Коллективіст» та «Трудова слава». Усього зафіксовано шість публікацій. Здебільшого їх авторами були працівники музеїв, члени експедицій, іноді автори були без зазначення посад. Не можна ствердно сказати, що це всі публікації щодо археологічних знахідок, оскільки фонди Національної бібліотеки імені В. Вернадського містять не всі номери видань.

Визначними археологічними знахідками, про які повідомляють газети, є могильник епохи бронзи та стоянка древньої людини. Деякі історичні об'єкти були виявлені під час археологічних експедицій, а деякі – пересічними громадянами.

У публікаціях аналізованого періоду простежується не тільки агітаційно-пропагандистська складова частина, але й пізнавально-просвітницька складова частина.

Ключові слова: «Коллективіст», «Трудова слава», регіональне видання, газета, археологічна діяльність.

Постановка проблеми. Періодичне видання – серійне видання, що виходить через певні проміжки часу, має заздалегідь визначену постійну щорічну кількість і назву нумерованих чи датованих, однаково оформлених випусків, які не повторюються за змістом, мають постійну назву. Особливо цікаві для істориків, зокрема краєзнавців, регіональні друківані видання попередніх десятиліть. Такі видання містять низку різноманітної інформації, зокрема висвітлюють діяльність археологічних експедицій наукових установ та пошукових дій пересічних громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Періодичні видання досліджувала низка вчених із журналістикознавства, зокрема В. Іванов [4], А. Москаленко [9], В. Різун [12], Ю. Фрінклер [18], але ці розвідки мали здебільшого оглядовий та узагальнюючий характер.

Достатньо велика кількість друківаних праць присвячена історії археологічних досліджень

Лівобережної України, зокрема Переяславщини. У цій проблематиці працюють О. Колибенко [8], О. Юрченко [20], С. Волкодав [3], Г. Козубовський [6]. Джерелом до цього дослідження є публікації у бориспільській пресі, друківані матеріали різних авторів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз публікацій 1945–1991 рр., виокремлення матеріалів, що засвідчують діяльність археологічної діяльності наукових установ та знахідки пересічних громадян.

У статті для вивчення історії та розвитку видань Бориспільщини використано метод спостереження та описовий метод. На різних етапах дослідження послуговувалися методом функціонального аналізу для визначення тематичного навантаження періодичних видань. У процесі дослідження застосовано такі методи: метод аналізу та синтезу (на етапі членування текстів періодичного видання Бориспільщини та групування

їх за певними ознаками); метод квантитативного аналізу (зادля визначення частотності використання рубрик і їх різноманітних форм на газетних сторінках).

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною науковою установою щодо археологічних експедицій є Інститут археології Національної академії наук України. Це установа в структурі Національної академії наук України, що проводить науково-дослідницьку діяльність у галузі вивчення археології та давньої історії України.

Головними завданнями Інституту є здійснення фундаментальних та прикладних досліджень, всебічне вивчення археологічних пам'яток України задля одержання наукових знань у галузі археології та давньої історії України. Інформацію про діяльність Інституту археології можна черпати з різних джерел, одним з яких є періодичні регіональні видання [5]. Археологічна діяльність проводилася іншими науковими установами, наприклад, Інститутом зоології, нерідко про археологічні знахідки повідомляли пересічні мешканці регіону під час виконання різних робіт.

На Бориспільщині виходило одне міськрайонне видання з різними назвами: «Коллективіст Бориспільщини» (1930–1931 рр.), «Коллективіст» (1932–1960 рр.), «Прапоркомунізму» (1960–1963 рр.), «Соціалістичні лани» (1963–1965 рр.) та «Трудова слава» (1965 р. – сьогодні). У проаналізованих виданнях виявлено діяльність не тільки Інституту археології, але й інших установ.

За час аналізованого періоду на Бориспільщині в газеті «Коллективіст» та «Трудова слава» зафіксовано й описано діяльність археологічних заходів упродовж 1948–1974 рр.

У газеті «Коллективіст» 18 квітня 1948 р. [8] надруковано «Пам'ятник епохи бронзи» з повідомленням про те, що на Пісковищі біля с. Софіївки знаходиться могильник епохи бронзи, якому вже понад 3 тисяч років. Українська академія наук довідалася про його існування і почала досліджувати. Під час розкопок виявлено декілька тілопальних поховань, а саме глиняних урн (горщиків) з перепаленими кістками мерців – людей, що жили в той вік. Знайдено також посуд та знаряддя праці з кременю, міді, бронзи. Посуд і урни від часу сильно попсувалися. Видання докладає: «На жаль, могильник руйнується; урни з піску вигрібають і нищать діти, не розуміючи значення могильника для науки.

Академія наук має продовжувати археологічні розкопки могильника, якщо він не буде зруйнований.

Комітет по охороні пам'ятників культури звернувся до голови Бориспільського райвиконкому в справі охорони цього видатного археологічного пам'ятника, що знаходиться в околиці Києва.

Сподіваємось, що громадськість с. Софіївки та с. Процева допоможе справі охорони прадавнього могильника і не допустить нищення його, а збереже для радянської науки». Автором публікації є І. Самойловський, старший науковий працівник Інституту археології Академії наук УРСР.

У публікації «Розкопки межиріцького поселення» у газеті «Трудова слава» від 13 грудня 1969 р. [13] подано, що «недавно в Київ повернулася експедиція Інституту зоології АН УРСР, яку очолював академік АН УРСР І. Підоплічко. Експедиція працювала в селі Межиріч, продовжуючи розкопки відкритого у 1966 р. поселення пізньої пори стародавнього кам'яного віку (палеоліту). Вчені виявили руїни другого житла з кісток мамонтів. Археологи і геологи і раніше дуже часто знаходили так звані завали кісток мамонта. Однак тільки зоологи зуміли розшифрувати ці завали і вперше в світі відновили тип житла первісної людини, зробленого з кісток мамонта. І перше, і друге житло, знайдені в селі Межиріч, нагадують північну ярангу. Каркаси їх було створено шляхом комбінації дерев'яних жердин з різного роду крупними кістками, а цоколь – з черепів мамонта.

На підставі досліджень можна вважати, що кожне поселення мисливців налічувало кілька будівель, які зводились одночасно. Споруджувані десять-дванадцять років тому (за іншими припущеннями – ще пізніше), ці будівлі є певним досягненням первісної архітектури.

Закінчений пізньопалеолітичний тип житла дуже складний і вигадливий з точки зору прийомів будівництва й архітектури. Цікавий в ньому архітектурний елемент – спеціальна зовнішня обкладка цокольної і частково надцокольної частини. Слід назвати також призьбу, фасад, захисний паркан.

Характерною рисою другого житла в с. Межиріч була обкладка його з лопаток мамонта, тоді як перше житло було обкладене зовні 95 нижніми щелепами тварин. Для закріплення шкур, які покривали житло, використовувались бивні та інші важкі кістки мамонта, в тому числі черепи.

Перше межиріцьке житло збудоване з 385 кісток мамонта. В ньому прямо біля входу стояв вкопаний череп із загадковим рисунком, що нагадує зображення вогню. Як гадають вчені, він мав культове призначення» [13].

У публікації зазначається, що в житлі виявлено багато предметів побуту, голок, кусків янтарю і янтарних бус, кремінних знарядь праці, уламків і відщепів кременів. Знайдено кістяні фігурки культового призначення періоду матріархату, куски червоної охри, морські черепашки. Серед знайдених уламків кісток особливий інтерес являє частина бивня мамонта, на якому зображено 4 куполоподібні фігури. Вчені дискутували: це зображення житла або всього поселення загалом. У 1969 р. в другому межиріцькому житлі виявлено повний наконечник списа з бивня мамонта довжиною 40 сантиметрів. Це поки що єдина у світі знахідка цілого наконечника списа, що використовувався для полювання на мамонта. Описувані межиріцькі житла були, очевидно, навмисно залишені їх мешканцями. Жодного предмета, придатного до вжитку, в руїнах не знайдено. Обидва житла довгий час стояли порожніми і повільно руйнувалися самі собою.

«Розкопки межиріцького поселення тривають, – оптимістично закінчується матеріал. – Вчені сподіваються знайти тут нові свідчення про трудову діяльність, мистецтво, техніку і культуру людини, яка жила в далеку від нас епоху кам'яного віку» [13].

На фото біля публікації зображені: зліва – академік АН УРСР І. Підоплічко; експедиція під його керівництвом відкрила стоянку древньої людини – мисливця на мамонтів; внизу праворуч – голка, зроблена з кістки, вгорі – макет каркасу житла древньої людини. Автор матеріалу – І. Алексеева, фото М. Начинкіна, прес-бюро РАТАУ – Фотохроніка РАТАУ. На жаль, хто автор публікації – журналіст чи науковець, – невідомо.

Привертає увагу публікація «Цікаві знахідки. Знай свій край» у «Трудовій славі» від 20 листопада 1971 р. [14]. «На землях нашого району часто зустрічаються знахідки різної історичної доби, різної історичної цінності. Вони розповідають про життя і побут людини, її знаряддя праці, зброю та речі вжитку. Зустрічаються також рештки звірів, які давно вже вимерли. По цих залишках ми можемо дізнатись про їх розміри, їх назви.

Нещодавно на місці, де впадає річечка Красилівка в Трубіж, працівник Бориспільського райвиконкому Василь Миколайович Цвілій знайшов частину черепа з рогом великих розмірів. Ця знахідка була передана Бориспільському музею. Вона виявилась решткою велетенського бика тура. Він існував у нас на Україні до другої половини XVII століття і був об'єктом мисливства» [14].

Подається довідка, що у XII столітті київський князь Володимир Всеволодович Мономах розповідає у своєму «Поучені» про полювання на диких звірів того часу, де, окрім іншого, є згадка і про тура: «Тур мя 2 метала на розьях и с конем... (два тури підкидали мене з конем на рогах)» Отже, можна уявити, якої сили був тур, коли підкидав коня з вершником. Тур – предок бика свійського.

У наступній частині матеріалу йдеться про те, що «між Дударком і Перегудами є місцевість «Погребці». На ній під час вантаження помідорів робітник Дударківського радгоспу Василь Данилович Вергун знайшов кам'яну сокиру, яку приніс до редакції нашої газети, а потім її передали до музею. Сокира великих (порівняно з тими, що є в музеї) розмірів: 14 сантиметрів у висоту і 7 по ширині, товщиною до 3 сантиметрів. Вона належить до пізнього кам'яного віку» [14].

Наступний уривок передає історичну епоху сучасників: «Ф. Енгельс у своїй роботі «Походження сім'ї, приватної власності і держави», відзначає, що «грубо, зроблені невідшліфовані кам'яні знаряддя раннього кам'яного віку, так звані палеолітичні, що цілком або здебільшого належать до цього періоду, поширені по всіх материках»» [14].

Знайдена сокира мала правильну відшліфовану форму з просвердленою діркою для держака. У населення України техніка шліфування і свердління каменю з'явилась близько 6 тисяч років тому. Шліфувались сокири, теслиці, мотики, долота. Техніка ця полягала в тому, що відламані куски каменю оброблялися шліфуванням до потрібної форми та розміру. Свердління дірок у кам'яних знаряддях робилось найчастіше крутінням дерев'яних стержнів.

Наприкінці публікації додали таку інформацію. «З цих знахідок дізнаємося, що на території нашого району в добу кам'яного віку були стійбища і поселення людей, які займалися шліфуванням каменю, і цими знаряддями будували житла, полювали на звірів. Через районну газету висловлюю велику подяку товаришам В.М. Цвілію, В.Д. Вергуну і багатьом іншим, які бережно ставляться до історичних цінностей, збирають і передають на збереження і огляд до музею цих свідків сурового життя далеких наших предків [14].

За невеликий період у Бориспільському історико-краєзнавчому музеї зібрані численні експонати, які відображають життя і творчість людини від найдавніших часів до наших днів.

Принагідно рада музею звертається до всіх колективів радгоспів, підприємств, до дирекції

шкіл подавати заявки на екскурсію до музею за два-три дні до відвідування в Бориспільський відділ культури (тел. 20-91)». Автор – В. Йова, Директор Бориспільського історико-краєзнавчого музею.

У номері «Трудової слави» від 25 червня 1974 р. [15] йдеться про таке. «Мешканці Перегуд, Горобіївки, Сеньківки дуже часто ставлять запитання: «А що знаходиться в тутешніх курганах? Хто жив у нас у давні часи?». На ці та подібні питання дав цікаві відповіді-розповіді науковий співробітник Одеського археологічного музею АН УРСР Леонід Васильович Суботін, якому з низки причин, часто доводиться бувати на території нашого району. Пропонуємо прочитати кілька його заміток» [15].

Знову радянська пропаганда: «Рідна країна стає ще ближчою і ріднішою, якщо пізнаєш її історію», – писав М. Калінін. Саме цією думкою керувалась Радянська влада, коли в перші роки після перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції видавала декрети про охорону пам'яток культури і історії, про дійсно наукове дослідження археологічних пам'яток.

Наша земля ретельно зберігає сліди життя минулих поколінь. Вона є своєрідним архівом, що містить найчисленніші пам'ятки давньої історії і культури. Поширеними з цих пам'яток є кургани, які на Україні називають «могилами» [15].

Автор публікації зауважив, що археологічні дослідження курганів дають можливість не тільки розширити свої знання про поховальні обряди наших далеких предків, але й визначити, в які часи насипались кургани, які племена, народи жили на досліджуваній території. Розкопки допомагають вивченню їх побуту і господарства, що, допомагає відтворити повну картину стародавньої історії. Говорячи про кургани, маємо відзначити, що не завжди вони належать одному небіжчику. Часто після спорудження над багатим чи значним похованим їх насипи використовувались для поховань бідніших людей цього ж племені. Крім того, нерідко той же насип ще неодноразово служив кладовищем протягом тисячоліть для зовсім інших племен. Таким чином, кількість поховань в одному кургані може бути від одного до ста і навіть більше.

Леонід Суботін наголосив на такому. «На жаль, про дійсну приналежність курганів, про їх призначення дехто ще не знає, тому з цими стародавніми насипами пов'язано дуже багато легенд. Одні переконують, що кургани – це в далекому минулому сторожові пости, насипані запорізь-

кими козаками. Інші – що це місця древніх скарбів: золота й інших коштовностей, захованих у ті ж часи» [15].

На перший вид легенд історик відповідає, що стародавні кургани (деякі) дійсно використовувались для сторожових цілей під час боротьби українського народу з іноземними загарбниками, але спеціально для цієї мети вони не насипались. Щодо інших версій, то більшість курганів було збудовано ще задовго до утворення нині наявних на землі націй і народностей. Жили тоді різні племена первісних людей, від «змішування» яких протягом тисячоліть поступово формувались нині наявні на землі національно-історичні спільності людей.

«Отже, спеціально споруджуватись над скарбами вони не могли, та й не було в цьому потреби. Звичайно, могли бути випадки закопування коштовностей у курганах за останні два-три століття, але знахідка їх може бути тільки випадковою. У всякому разі в сотнях курганів, що були досліджені на Київщині археологічними розкопками, згадані скарби не зустрічались.

Чимало курганів є в Бориспільському районі. Декілька з них у минулі роки було досліджено археологами. Про знахідки в них, до якого часу належали і ким залишені, йдеться далі» [15]. У публікації зазначено, що тематику матеріалу буде продовжено. Автор статті – Л. Суботін.

У матеріалі «Люби і знай свій рідний край» у газеті «Трудова слава» від 27 червня 1974 р. [16] цей же автор розмірковує: «Не дивно, що мало хто з мешканців Сеньківки і навколишніх сіл знає, що деякі кургани навколо цього села вже відкрили сучасним людям свої таємниці.

...Це був 1926 рік. ВУЦВК і РНК УРСР 16 червня спеціальною постановою затвердили «Положення про пам'ятники культури і природи», в якому поклали на Народний Комісаріат Освіти УРСР «організувати науково-археологічні розкопки». І незабаром по Україні роз'їхались експедиційні загопи, які дали початок широкому дослідженню археологічних пам'яток республіки.

Одними з перших підлягали розкопкам курганні групи обабіч дороги з Сеньківки в Кучаків, за 2,5 кілометра від першого села. Тут протягом 1926–1927 рр. експедицією під керівництвом В.Е. Козловської було досліджено 17 курганів: на захід від дороги в урочищі «Хрещата» – 7, на схід від дороги в урочищі «Вовківня» – 8 і на північний схід від нього в долині «Перевалень» – 2 кургани» [16].

Леонід Суботін пояснює читачам, що розкопані кургани були переважно невеликого розміру (висотою від 0,5 до 1,5 метра і діаметром від 7 до 14 метрів). Всі вони мали по одній могилі, в яких знаходились скелети померлих, котрих клали на спину з витягнутими кінцівками, головою на північ з невеликими відхиленнями на захід або схід. Винятком є лише одне поховання, в якому поруч із витягнутим кістком чоловіка знаходився кістяк жінки, яка була похована в сидячому положенні. Взагалі в Сеньківських курганах переважали одиночні жіночі поховання, а у п'яти могилах парні – чоловік і жінка. В одному випадку в могилі знаходилось потрійне поховання: літній чоловік і дві молоді жінки.

Далі автор зауважує, що «чоловічі поховання (здебільшого) належали людям похилого віку і були переважно безінвентарними. Лише в одному парному похованні біля плеча чоловіка лежав бронзовий наконечник стріли і в одному одиночному похованні біля черепа чоловічого стояв невеличкий глечик.

Жіночі поховання супроводжувались інвентарем, що складався з посуду, прикрас і предметів туалету.

Із загальної маси виділялось багате поховання одного з курганів урочища «Хрещата». В ньому поруч із жіночим кістком було знайдено п'ять золотих, порожніх усередині привісок грушевидної форми, срібна порожниста прикраса прямокутної форми з двобічним зображенням чоловічого обличчя, шийна гривна і височне кільце із срібного дроту, бронзові підвіска і пряжка, бронзове дзеркало із залишками залізної ручки.

За особливостями поховального обряду та знайденими в могилах речах археологами встановлено, що всі розкопані біля Сеньківки кургани були збудовані у V – IV сторіччях до нашої ери і належали одному зі скіфських племен» [16].

Щоб мати ширшу уяву про людей, похованих у цих курганах, автор звертається до історії, де пояснює, що скіфи – це цілий тисячолітній період нашої історії. Це один із перших народів на території нашої країни, ім'я якого ми знаємо достовірно. З появою їх починається так званий ранньозалізний вік, адже скіфи першими з інших народів оволоділи умінням виплавляти залізо і широко використовувати його в побуті. Скіфи прийшли зі сходу. Проникнувши із-за Дону в причорноморські степові райони, вони застали там місцеві племена кіммерійців, частково витіснили, частково підкорили їх. Підкоривши деякі інші племена, скіфи створили у VI столітті до н.е.

велике об'єднання племен на чолі з войовничими скотарськими племенами. Давні грецькі автори називали це об'єднання племен на чолі з войовничими скотарськими племенами Скіфією. Територія її простягалася від берегів Дунаю до Дону і Середнього Придніпров'я.

Історик деталізує: «Про войовничість скіфів свідчить те, що вони не тільки нападали на своїх сусідів, але й здійснювали походи у віддалені райони, наприклад, на Кавказ і навіть у Передню Азію. Скіфи неодноразово спустошували могутню на той час державу Урарту, вони виграли війну з військами персидського царя Дарія I, який зробив спробу в кінці VI століття до н.е. підкорити Північне Причорномор'я, і розгромили в IV столітті до н.е. війська полководця Олександра Македонського, які просунулись до Південного Бугу. Найважливішою зброєю скіфів були меч, лук та спис. Основний посуд скіфів глиняний, ліпний. Це – горщики, миски, чаші. Крім того, вони користувалися привізним кружальним грецьким посудом та бронзовими казанами. Багаті скіфи користувалися також посудом із золота і срібла, привезеним з Греції або виготовленим у грецьких містах-колоніях Північного Причорномор'я. Із золота, срібла, бронзи та кістки у скіфів виготовлялось багато прикрас – справжніх творів мистецтва» [16].

Леонід Суботін зазначає, що землеробські племена Скіфії, які жили переважно в районах Середнього Подніпров'я і Дону, вивчені поки що досить мало, ствердно можна сказати, що вони широко користувалися дерев'яними плугами, вирощували пшеницю, ячмінь, просо, цибулю, часник. Хліб продавали грецьким містам-держavam. У релігії скіфів велику роль відігравала віра в потойбічний світ, яка породила найжорстокіші обряди, примушувала їх даремно витратити виробничі сили й багатства суспільства. Смерть царя або видатного воїна викликала насильну смерть його дружини, близьких слуг (виночерпія, повара, конюха тощо). Всім їм належало лягти в одну могилу зі своїм володарем, щоб «допомагати» йому «на тім світі». Дорогий посуд, особиста зброя, коні, взагалі все, що було необхідне й любе йому при житті, мало супроводжувати померлого на «тому світі».

Історик доходить такого висновку: «Тією чи іншою мірою риси цього похвального звичаю простежуються і на бідніших скіфських похованнях, прикладом чого є і поховання Сеньківських курганів, і поховання скіфського воїна з кінями, яке було відкрито в Бориспільському районі у 1948 р. Ю.М. Захарчуком в кургані V століття до н.е. біля села Софіївки» [16].

У цьому ж році надруковано про «Некрополь біля Борисполя» в «Трудовій славі» від 29 червня 1974 р. [17], де повідомляється, що «стародавні греки називали кладовища «некрополями» – місцями мертвих, на відміну від «акрополя» – міста живих.

Такий некрополь за 8 скупчених на невеликій площі курганних насипів був розташований на схід від Борисполя а урочищі під назвою «Боярище», що знаходиться трохи на південь від 44 кілометра автостради Київ-Харків. Найбільший з курганів цієї групи (так звана Язвена могила) висотою 5 і діаметром 50 метрів. Насипи інших мали висоту від 0,5 до 1 метра, діаметри 20–40 метрів. 5 з них було розкопано Скіфською Середньодніпровською експедицією інституту археології АН УРСР під керівництвом О.І. Тереножкіна восени 1961 року.

Більшість досліджених поховань Бориспільського некрополя, як і в Сеньківських курганах (див. «Трудову славу» від 27 червня ц. р.), належали скіфам IV століття до н.е., але деякими рисами вони відрізнялися. По-перше, в Бориспільських курганах виявлено по два скіфських поховання в кожному: основне, над яким робився насип, і впускне – у раніше насипаний курган. По-друге, поховальні споруди (грунтові прямокутні ями довжиною до 3, шириною до 2 та глибиною 1,5 метра) були з дерев'яними конструкціями» [17].

У публікації уточняється, що останні зустрічалися двох типів: у вигляді накату колод над ямою або вертикальних обкладок стінок ями дерев'яними плашками.

«По-третє, всі поховані лежали головою на захід, біля кожного з них були рештки жертвовної їжі у вигляді кісток барана і бика. За винятком одного парного поховання (чоловіка і жінки), всі інші належали одиночним похованням рядових воїнів» [17].

На жаль, всі кургани більш чи менш були в давнину пограбовані. Грабіжництво в скіфські часи було дуже поширене. За словами давньогрецького історика Геродота, скіфські царі навіть були змушені ввести жорстоку кару за пограбування могил предків. Схоплених грабіжників кидали в киплячу смолу або прив'язували за руки і ноги до чотирьох коней, розігнавши яких, їх розривали, але грабіжників не зупиняли ні страх перед земною стратою, ні перед «небесною карою». Як свідчать численні розкопки скіфських курганів, дві третини їх пограбовано в давнину. Проте, незважаючи на пограбованість поховань Бориспільських

курганів (8 з 9), в них зберіглося чимало речей. Це – пращовий камінь, рештки бойового поясу, грецька червоноглиняна амфора, бронзовий казан, грецька бронзова чаша, ніж, два дротики, срібна гривна, рештки сагайдака, бронзові наконечники стріл, залізний меч у дерев'яних піхвах, дрібне намисто і бронзова чаша, ніж, два дротики, срібна гривна, рештки сагайдака, бронзові наконечники стріл, залізний меч у дерев'яних піхвах, дрібне намисто і бронзове дзеркало із залізною ручкою.

Уже відомий автор Леонід Суботін стверджує: «Повністю зберіглося лише одне впускне поховання, де у витягнутому положенні на спині лежав воїн з повним набором поховального інвентаря. В його склад входили залізний втульчастий наконечник списа, залізні наконечник і виток дротика, золота гривна, залишки дерев'яного сагайдака з набором 63 стріл з бронзовими наконечниками.

Слід додати, що під похованим простежено залишки очеретової підстилki, на яку він і був покладений. Сама яма (довжиною 3,2, шириною 2,1, глибиною 1,3 метра) була перекрита вздовж двома рядами колод» [17].

Археологічні матеріали, отримані під час досліджень курганів біля Борисполя, Сеньківки та Софіївки, стали важливим джерелом для вивчення племен скіфського часу в найбільш північній частині дніпровського Лівобережжя.

Розкопки біля Борисполя не тільки розширили знання про скіфські племена, які мешкали на сучасній території району майже дві з половиною тисячі років тому. Вони принесли нове відкриття – деякі місцеві кургани більше чотирьохтисячної давності! Вони належали кочовим племенам так званої ямної культури, яка існувала наприкінці III – початку II століть до нашої ери.

Нерідко значні групи археологічних пам'яток, розташованих на суцільних територіях, належать до одного відрізка часу і мають спільні ознаки. Вони здебільшого належали спорідненим групам стародавнього населення, що жило на цих територіях. Такі групи пам'яток називаються археологічними культурами. Свої назви ці культури дістали за найрізноманітнішими ознаками, зокрема за місцем розкопок першої пам'ятки, за характером орнаменту на посуді та його формами. Невідомі дійсні назви багатьох племен та народів, які існували в дописемний період, і в історії вони означаються умовно.

Так і назва для скотарських племен південного заходу нашої країни раннього бронзового віку надана умовно – за типом особливостей поховальних споруд, якими є не звичайні для інших

племен поховальні ями. Отже, ці племена названі ямниками.

Леонід Суботін стверджує, що «одне (основне) поховання з-поміж Бориспільських курганів є характерним прикладом поховань цієї культури. Могильна яма мала округлу форму діаметром 1,15 метра. На дні її лежав кістяк людини, яка була похована на спині з підігнутими догори колінами, головою на південний захід. Руки були трохи зігнуті в ліктях і лежали по боках тіла. Біля черепа, пофарбованого червоною охрою, знайдено ліпну посудину того часу.

За звичаєм «ямників», покійникам зв'язували ноги, тому їх і знаходять лежачими з підігнутими ногами догори колінами. Крім того, небіжчиків посипали природною червоною фарбою, яка вважалась священним символом сонця, життя, відродження «на тому світі»).

«Ямники» просунулись на територію сучасної України, як і в свій час скіфи, зі сходу в пошуках нових пасовищ для худоби. Спочатку вони задовольнялись причорноморськими степами і низинами Дніпра, а потім почали рухатись на північ і дійшли до межі сучасного Києва. До цього часу і належить виявлене біля Борисполя найстародавніше поховання» [17].

Автор – Леонід Суботін, науковий співробітник Одеського археологічного музею АН УРСР

доходить висновку: «Багато ще таємниць віків мовчазливо бережуть кургани району, але вже й те, що деякі з них розповіли археологам, допомагає вивченню далекого минулого нашої Батьківщини» [17].

Висновки. Упродовж аналізованого періоду діяльність археологічних експедицій та інших пошукових дій висвітлювали газети Бориспільщини «Коллективіст» та «Трудова слава». Усього нами зафіксовано шість публікацій. Здебільшого їх авторами були працівники музеїв, члени експедицій, іноді автори були без зазначення посад. Не можна ствердно сказати, що це всі публікації щодо археологічних знахідок, оскільки фонди Національної бібліотеки імені В. Вернадського, на жаль, містять не всі номери видань.

Визначними археологічними знахідками, про які повідомляють газети, є могильник епохи бронзи та стоянка древньої людини. Деякі історичні об'єкти були виявлені під час археологічних експедицій, а деякі – пересіченими громадянами.

У публікаціях аналізованого періоду простежується не тільки агітаційно-пропагандистська складова частина, але й пізнавально-просвітницька складова частина.

Перспективою дослідження вважаємо вивчення та аналіз видань не тільки Лівобережної України, але й інших регіонів.

Список літератури:

1. Вайшенберг З., Кляйнштойбер Б., Пьорксен Й. Журналістика та медіа : довідник / перекл. з нім. П. Демешко. Київ : Центр Вільної Преси ; Академія Української Преси, 2011. 529 с.
2. Видання «Просвіт» Наддніпрянської України (1906–1922 рр.) : бібліографічний покажчик / уклад. С. Зворський. Київ : Глобус, 1999. 133 с.
3. Вовкодав С., Юрченко О. Історія досліджень археологічних пам'яток Переяславщини: історіографічний аспект. *Український історичний збірник*. 2013. Вип. 16. С. 267–280.
4. Іванов В. Основи комп'ютерної журналістики : навчальний посібник для студентів інститутів і факультетів журналістики ; ІСДО, Київський університет ім. Тараса Шевченка. Київ. : [б. в.], 1995. 242 с.
5. Інститут Археології НАН України. URL: <http://iananu.org.ua/pro-institut>.
6. Козубовський Г. Переяславська земля в XIV ст. *Історико-географічні дослідження в Україні*. 2012. Число 12. С. 96–109.
7. Коллективіст. 1948. № 32 (2087).
8. Колибенко О. Історико-археологічне вивчення Переяславля Руського та Переяславщини (середньовічної Переяславської волості): сучасний стан та перспективи. *Археологія і давня історія України*. 2010. Вип. 1. С. 130–136.
9. Москаленко А. Преса як бізнес і соціальна інформація. *Засоби масової комунікації як форма бізнесу* : тези і виступ міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 1992. С. 7–9.
10. Панчук М., Євтух В., Войналович В., Котигоренко В. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості : монографія. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса НАН України, 2011. 396 с.
11. Паславський І. Місцева офіційна преса: обтяжливе минуле і невизначне майбутнє. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2007. Вип. 30. С. 242–252.
12. Редакційно-видавнича справа: досвід, проблеми, майбутнє / ред. В. Різун ; Київський університет ім. Т. Шевченка. Київ : [б. в.], 1997. 230 с.
13. Трудова слава. 1969. № 145 (4741).

14. Трудова слава. 1971. № 137 (5024).
15. Трудова слава. 1974. № 76 (5326).
16. Трудова слава. 1974. № 77 (5327).
17. Трудова слава. 1974. № 78 (5328).
18. Фінклер Ю. Регіональна преса України в контексті соціального замовлення аудиторії. *Електронна бібліотека Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка*. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1516>.
19. Фурса О. Глобалізм та регіоналізм в сучасному соціальному просторі. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 34. С. 229–237.
20. Юрченко О. Дослідження археологічних пам'яток Переяславщини: історіографія (XIX – початок XXI ст.). Переяслав-Хмельницький : Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди, 2013. 20 с.

Kholodenko V.V. STUDY OF ARCHAEOLOGICAL ACTIVITY IN EDITIONS OF BORYSPILSHCHYNA (1945–1991)

The article is devoted to the study of archaeological activities in regional publications.

The purpose of the article is to analyze the publications of 1945–1991 in the regional publications of Boryspilshchyna (Kyiv region), to analyze the materials that show the activities of archaeological expeditions of scientific institutions and the activities of ordinary citizens.

The main methods, observation and description, were used for studying the history and development of publications in Boryspilshchyna. At different stages of the study the method of functional analysis was used to determine the thematic load of periodicals. The following methods were used in the research process: the method of analysis and synthesis – during the texts division of periodicals of Boryspilshchyna and their grouping according to the corresponding features; the method of quantitative analysis – to determine the frequency of use of headings and their various forms in newspapers.

It is concluded that during the analyzed period the activity of archaeological expeditions and other researches was covered by the newspapers of Boryspilshchyna “Collectivist” and “Labor Glory”. A total of six publications were found. Most of their authors were museum workers, members of the expedition, sometimes the authors were without job titles. It cannot be said for sure that these are all publications on archaeological finds, as the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine do not have all editions.

The Bronze Age Burial Site and the Early Man Site are some notable archaeological finds that were reported by the newspapers. Some historical sites have been discovered during archaeological expeditions, and some have been discovered by ordinary citizens. In the publications of the analyzed period, there is not only the agitation and propaganda component, but also the cognitive-educational one.

Key words: “Collectivist”, “Labor Glory”, regional edition, newspaper, archaeological activity.